Humanist

32-9
Tweewekelijkse uitgave van
het Humanistisch Verbond
Postbus 114, Utrecht
Tel. (030) 31 81 45
1 mei 1977

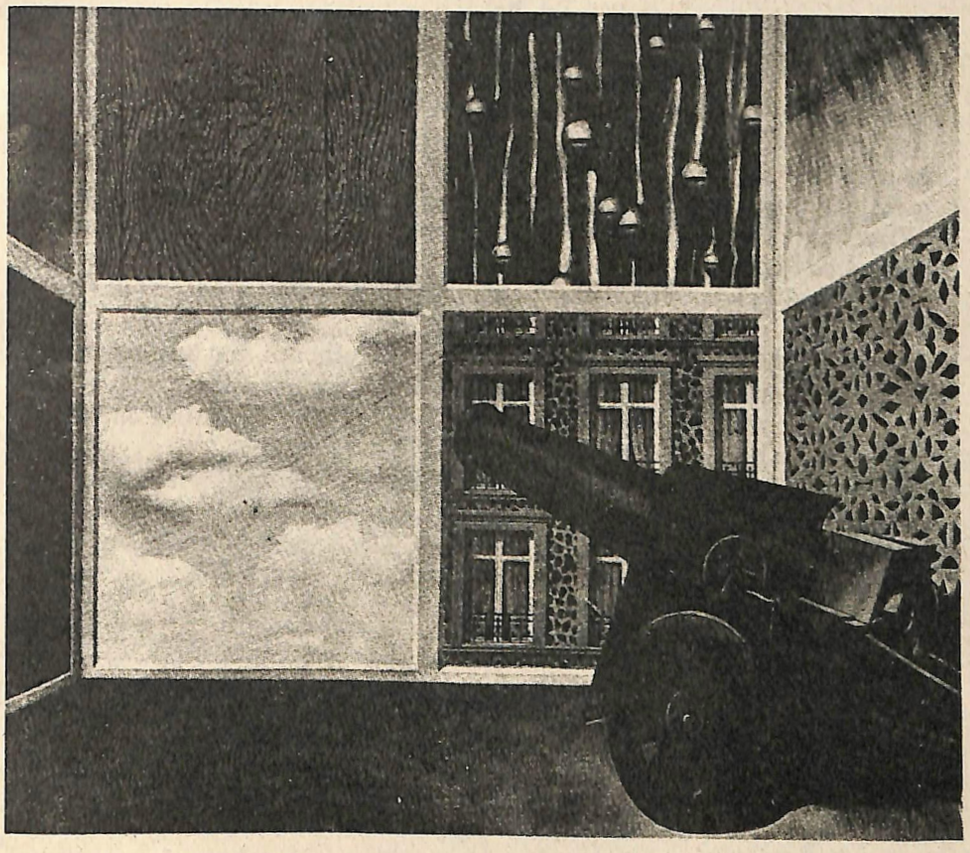

In museum Boymans-van Beuningen te Rotterdam hangt dit schilderij van de Belgische kunstenaar René Magritte, overleden 1967. De titel van het uit 1929 daterende schilderij luidt: OP DE DREMPEL VAN DE VRIJHEID.

Weinigen zullen herinneringen hebben aan 1914-1918, maar de periode 40-45 staat ieder, die deze jaren bewust heeft meegemaakt, nog duidelijk voor ogen. De vrijheid van meningsuiting wordt overal ter wereld telkens opnieuw bedreigd of geschonden. Na de tweede wereldoorlog vrezen velen dat wij op weg zijn naar een derde, nog veel verschrikkelijker massamoord. Op weg naar — ja, waarheen? Dr. Bonger wijst in nevenstaande kolom op een mogelijke uitweg uit een té groot cultuurpessimisme.

Op weg naar overmorgen

Een wereld waarin geen enkel groot probleem opgelost wordt, ondanks het driftig bezig zijn van tallozen. Wrede dictaturen van rechts en links, vervuiling van aarde, lucht en water, uitputting van energiebronnen, werkloosheid, vooral van jonge mensen, die zich als ongewenste gasten voelen in de maatschappij; honger en armoede voor de meesten, overdaad bij velen, verwarring en onzekerheid bij allen. Wél het aanbod van talloze religievormen, die persoonlijk welzijn garanderen maar niets doen aan de misstanden.

Dit alles knaagt aan allen, behalve aan de struisvogels en aan hen, die een maatschappelijk geloof hebben dat plotseling de oplossing van alle kwalen zal brengen. Het meest knaagt het gevoel van machteloosheid. Het is een maatschappij van mensen en zie wat mensen er van gemaakt hebben.
Deze constateringen munten niet uit door oorspronkelijkheid; zij zijn alleen bedoeld om de aandacht te vestigen op een boek dat, op de lange duur, een uitweg kan bieden. Piet Thoenes, hoogleraar in de sociologie te Utrecht, schreef het onder de titel: **Van wetenschap tot utopie. Opstellen voor overmorgen *)**

Thoenes behoort niet tot de struisvogels, bezit geen dogmatisch maatschappelijk geloof, is geen volgeling van een oosterse goeroe en geen aanhanger van het troosteloze structuralisme. Hij onderscheidt zich van de meesten die over de toekomst schrijven, door zijn lichtvoetige stijl, zijn humor en zijn gemis aan gewichtigheid. Intussen pakt hij de grote problemen alle aan zonder ze te vergroten, te verkleinen of te negeren. Thoenes is een redelijk man en weigert mee te doen met de mode om wetenschap en objectiviteit te verguizen. Hij is een demokraat en weigert mee te zingen in het koor der twijfelaars aan de waarde van de democratie. Zijn actieve redelijkheid maakt dat hij niet bij de pakken gaat neerzitten maar dat hij uitwegen zoekt zonder nieuwe illusies te ontwerpen.

De lengte van deze kolom verbiedt het, op de inhoud van het boek in te gaan. Ik wilde alleen zeggen dat dit boek mij uit een jarenlang somber maatschappelijk gepeins heeft gehaald, en omdat ik geen uitzonderlijk mens ben zal het anderen ook een uitzicht kunnen bieden. Ik hoop dat het spoedig in de wereldtalen vertaald zal worden.

H. Bonger

*) Uitgave van Boom, Meppel, *f* 26,50

In deze Humanist

- Verdraagzaamheid bevorderen: dit punt uit Humanistisch perspectief wordt besproken op pag. 3
- Emancipatie van de vrouw blijft vele lezeressen boeien. Ans Spigt reageert op een aantal brieven, die lezeressen aan haar of aan de redactie zonden. Zie pag. 7
- Kort nieuws uit de gemeenschappen vindt U op pagina 6
- Het reilen en zeilen van ons HV gedurende de jaren 1975 en 1976 is door Jan de Leede samengevat tot een zeer leesbaar verhaal op pag. 4-5

Hoofdbestuur

Eerst een rectificatie: In het nummer van 15 december werd voor het Steunfonds Praktisch Humanisme een aantal geef-adressen vermeld van 8000.
Dit had 11.000 moeten zijn.
Overigens: het Steunfonds is weer doende om voorgaarsgiften te verzamelen. U geeft toch ook? Giro 6168.

Dit bericht gaat over twee vergaderingen: die van 1 en 15 april. Het begint duidelijk af te lopen met de voorbereidingen voor het congres, zodat er ruimte was voor een aantal andere, ook belangrijke zaken.
Eén daarvan is de wisseling van hoofdraadsman geestelijke verzorging in de Strijdkrachten. De heer Zoetebier gaat per 1 mei vertrekken; de heer J. F. Sinke zal hem opvolgen. Er is veel waardering voor de wijze waarop Zoetebier zijn ambt heeft vervuld, waarbij inbegrepen de goede wijze van verstandhouding met het hoofdbestuur. Met Sinke is gedurende zijn inwerkperiode als raadsman een goed begin gemaakt aan de voortzetting van dit alles. Overigens zag het er even naar uit dat de heer Kessels niet benoemd zou kunnen worden als raadsman in de plaats van de opschuivende heer Sinke. Maar alles is goed opgelost. Welkom aan de heer Kessels.

Ook nog ter sprake kwam dat de raadslieden de militaire tehuizen van het Humanistisch Thuisfront niet graag zouden missen. Verder: er zijn natuurlijk wel eens spanningen tussen het ideële van de boodschap van de raadslieden binnen de strijdmacht en het eventuele doel van het hele krijgsbedrijf. Maar de geestelijk verzorgers vormen samen een goede dienst. De heer Sinke wordt ook directeur van het Coornherthuis, het centrum voor de geestelijke vorming in het leger te Driebergen.

Een belangrijke rapportage vond plaats over onze plaatselijke geestelijke verzorging. Hier is de heer Lukacs de raadsman voor. Een moeilijk punt is de administratie van het vrijwilligerswerk, dat hier immers zo sterk overweegt. Zeer zeker zijn ook de opleiding, en dergelijke punten die voortdurend om aandacht vragen. Maar aan het kortste eind zit meestal toch de administratie. Hier zou eigenlijk iemand (halve werktijd) voor moeten worden aangesteld. Lukacs had enkele nota's over zijn werk voor ons gemaakt, die werden gewaardeerd. Bij deze gelegenheid zagen we ook oud-voorzitter van Praag weer eens, daar hij het plaatselijke werk nog steeds begeleidt.

Heel belangrijk was, op 15 april, het voorzien in de redactie van De Humanist. Men weet dat Mevrouw Mijs deze redactie verlaat. Om een opvolger in te werken was ze nog even gebleven, maar 30 april wordt toch helemaal het slot. De heer A. Weiland gaat de gehele redactie overnemen, maar toch nog op een voorlopige manier tot 1 januari 1978. Daar hij van huis uit geen journalist is leek het hem en ons juist, met een ruime inwerkperiode te werken. Enkele hoofdbestuursleden zijn aangewezen voor een nauw contact met Weiland. Gedurende de overgangstijd zullen zij ook de verantwoordelijkheid voor de inhoud t.o.v. het hoofdbestuur dragen.

De ruimere publiciteit kwam eveneens ter sprake. Hier zijn enkele dringende voorzieningen te treffen. Aan het congres zal een begrotingspost van *f* 25.000 extra worden voorgesteld in plaats van de reeds voorziene *f* 10.000. Van het nieuwe bedrag zal echter *f* 5.000 uit een subsidie kunnen worden verkregen. Zo zouden we weer even meer kunnen doen dan alleen een klein boekje (Humanistisch Perspectief) uit te geven. Definitief besloten werd dat de Taakgroep publiciteit zal bestaan uit de heren Fiege, Spigt, Tielman en Vogel, met als adviseurs de heren Brinkman (radio en TV) en Noordewier (pers).

Bij het Landelijk Centrum voor Huwelijkscontacten is de vraag aan de orde of er ruimere partnerbemiddeling kan plaats vinden dan alleen met als doel het huwelijk. In overeenstemming met zijn vertegenwoordigers in dit centrum meent het hoofdbestuur dat het Landelijk Centrum voor Huwelijkscontacten wel iets moet doen aan bemiddeling bij duurzame relaties die niet direct op het huwelijk gericht zijn.
Maar er is sterke aarzeling (men zegt in meerderheid nee) als het gaat om de bemiddeling ten behoeve van mensen die nog in een scheidingsprocedure betrokken zijn.

Twee vergaderingen leveren natuurlijk ook nog al wat nieuws op over ongeagendeerde zaken. Onze vriend en vroegere organisatiesecretaris Theo Polet blijft een zeer zwakke gezonsheid houden. Hij is weer in een ziekenhuis; wij wensen hem (en zijn vrouw) wéér het beste. De staatssecretaris van Justitie heeft laten weten dat de Begeleidingscommissie voor de Humanistische geestelijke verzorging in de inrichtingen van Justitie is opgeheven. We konden best met de leden van die commissie opschieten, maar waarom moesten **wij** wèl „begeleid" worden en de kerken niet? Tegelijkertijd echter weer een nieuw staaltje van ongelijkheid: de gedenkingsdienst op Schiphol voor de slachtoffers van Tenerife. Het Verbond werd hierbij gepasseerd.

Het niet meer overheersen van congreszaken betekent niet dat ze afwezig waren. Zo werd — onder andere — door het HB de nota goedgekeurd die Tielman nog aan de congresstukken toevoegt over het samenstellen van een hoofdbestuur; dat wordt immers een van de discussiepunten. Voor de zaterdagavond van het Congres is er eveneens een bestemming gevonden: een beetje rustig-vrolijk en gezellig.

A. J. W.

Een humanistische staat?

Wij zijn op weg naar een humanistische staat. En als deze staat dan ook nog een steeds vastere greep op het christelijk onderwijs dreigt te krijgen, is het zaak daar bijzonder waakzaam bij te zijn. Het grootste gevaar van het humanisme acht Kalsbeek, dat het berust op een niet-christelijke filosofie en daardoor geen vaste normen heeft. Deze worden immers bepaald door de meerderheid van de stembus.
Dit citaat is van dr. A. J. Onstenk, die in het weekblad van het nederl. genootschap van leraren — prot. chr. sectie — een boek van L. Kalsbeek bespreekt. De visie, hierboven geciteerd, staat op pag. 1329.
Zo af en toe moet een mens zijn ogen uitwrijven, als hij leest wat sommige christenen over het humanisme durven te schrijven. Zouden deze heren nu werkelijk niet beter weten, of (met het doel hun achterban vast te houden), opzettelijk een valse indruk proberen te wekken? Het ethisch reveil van Dries van Agt baart ons al zorgen genoeg, dit soort kritiek hoeft er echt niet nog bij.

Afscheid Zoetebier

Op 1 mei is er een nieuwe hoofdraadsman voor de humanistische geestelijke verzorging in de strijdkrachten, dr. J. F. Sinke. In een van de komende nummers van Humanist zal aandacht aan hem besteed worden. In dit nummer gaat onze aandacht uit naar zijn voorganger Zoetebier, van wie wij dezer dagen afscheid genomen hebben.
In de ruim drie jaar dat hij deze taak vervuld heeft, is onze geestelijke verzorging in het leger kwalitatief en kwantitatief zodanig uitgebouwd dat alle betrokkenen daar terecht trots op mogen zijn. De humanistische g.v. heeft in het leger een belangrijke taak te vervullen, niet alleen naar individuen toe maar ook wat de legerstruktuur als zodanig betreft. Zoetebier is erin geslaagd zowel t.o.v. de legerautoriteiten als van de humanistische beweging duidelijk te maken wat de eigen plaats en betekenis is van de humanistische g.v. in het leger, zonder daarbij onnodig konflikt of isolement te veroorzaken. Hij heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan de goede verstandhouding tussen de g.v. in het leger en het Humanistisch Verbond.
Ik hoop dat zijn pensionering noch zijn gezondheid een bezwaar hoeven te zijn ook in de toekomst als humanist aktief te mogen blijven.

Rob Tielman

HUMANISTISCH PERSPEKTIEF

punt 4

Bevordering van verdraagzaamheid als een levenshouding waarbij evenwicht wordt nagestreefd tussen zelfbehoud aan de ene kant en erkenning van de fundamentele gelijkwaardigheid aan de andere kant.

Het **woord** „verdraeghsaemheit" wordt in onze taal voor het eerst aangetroffen in het begin van de zeventiende eeuw, vermoedelijk ontstaan in de godsdienstwisten tijdens het Twaalfjarig Bestand. Het **begrip** zelf dat met de genoemde term zich tot een ideaal gaat ontwikkelen stamt van niet veel vroeger tijd. Tot in de zestiende eeuw „verdraagt" men iets, als een gunstverlening, in het besef dat men als het riskant wordt alsnog tot verbod en onderdrukking de macht heeft.

De roomskatholieke kerk heeft in de eerste eeuwen van haar bestaan een beroep op tolerantie gedaan – zolang zij een minderheid vormde – maar in de vierde eeuw, nadat zij staatskerk geworden was, begon zij de jacht op haar ketters. Maar ook de ketters – Calvijn en Luther – vertoonden, aan de macht gekomen, geen spoor van verdraagzaamheid. Het zijn pas de ketters van de ketters geweest die de idee der verdraagzaamheid als ideaal hebben ontwikkeld: de zogenaamde stiefkinderen des christendoms – de dopers, de kollegianten, de eerste humanisten — niet doordat hun geloof of levensovertuiging minder diep geworteld was. Integendeel.

Deze historische visie levert een spoor naar de wezenlijke inhoud van het begrip verdraagzaamheid. Dat begrip kreeg pas gestalte in de sfeer van renaissance en humanisme toen de grote, hiërarchische, dogmatische godsdiensten onder de invloed van omwentelende wetenschappelijke ontdekkingen in een krisis kwamen te verkeren. In die tijd ontstonden fundamenteel nieuwe inzichten die het statische, dogmatische wereldbeeld aantastten: de idee van de veranderlijkheid van mensen en dingen, de idee van het experiment en de systematische, vruchtbare twijfel.

Tegenover elkaar kwamen te staan twee volstrekt verschillende visies op waarheid en waarde. Enerzijds de opvatting dat men de waarheid en de enige waarde bezit en dat zij onveranderlijk zijn neergelegd in heilige geschriften of onaantastbaar geopenbaard of van een politiek centrum uit gedecreteerd.

Anderzijds de opinie dat waarheid en waarde nergens anders gevonden kunnen worden dan in het menselijk oordeel dat, zoekend en vragend, luisterend en toetsend, zich voortdurend herziend, alleen maar tussen mensen tot stand kan komen.

Wie meent dat waarheid en waarde in een systeem van rangorde, van boven naar beneden, onaantastbaar geopenbaard zijn of onbespreekbaar vastgesteld kunnen worden, die staat bijna onafwendbaar voor de zedelijke moeilijkheid dat dwalen en falen eigenlijk geen bestaansrecht en zeker geen vrijheid toegekend mogen worden.

Tegenover deze, in een wezenlijk uitgangspunt gewortelde ónverdraagzaamheid staat **niet** de geesteshouding van hen die tolerant zijn op grond van de overweging dat er geen dwingende waarheden en waarden voor de mens te vinden zouden zijn – dat zou geestelijke onverschilligheid betekenen. De werkelijke verdraagzaamheid wordt gefundeerd, gevoed en onderhouden door een ander **waarheidsbegrip** en een ander **waardebesef,** gebaseerd op de overweging dat het oordeel in een proces van **voortdurende toetsing** tussen mensen tot stand behoort te komen en dat een oordeel slechts geldigheid kan hebben in een bepaalde situatie en op een bepaald moment.

Aangezien de zuivere verdraagzaamheid voortvloeit uit de kordate onzekerheid omtrent de algemene, duurzame geldigheid van een oordeel, straalt dit inzicht ook uit naar de zedelijke houding tegenover andere overtuigingen. Die verdraagzaamheid is geen gunstverlening, geen taktiek of opportunisme maar een werkelijk zedelijk ideaal, met alle konsequentie van dien: behoedzaamheid in het vellen van een oordeel en het stellen van een daad, maar ook standvastigheid in een overtuiging zolang deze stand houdt.

De verdraagzaamheid kan daardoor ook overtuigd en hevig weerbaar worden, met alle zedelijk verantwoorde middelen, tegen onrecht, tirannie en verloedering. Maar ook dan verwordt zij niet tot ónverdraagzaamheid, want de morele bron die de verdraagzame levenshouding voedde, doortrekt ook de houding die in diskussie, in verzet en eventueel in gewelddadige strijd wordt aangenomen.

De spanning die steeds gevoeld wordt tussen zelfbehoud – materieel zowel als ideëel – en de erkenning van de fundamentele gelijkwaardigheid van de ander, kan door de verdraagzamen nooit geheel opgeheven worden; die spanning behoort tot het wezen der verdraagzaamheid.

Boekenweek

De jaarlijkse boekenweek, die bij het verschijnen van dit nummer, al weer enige tijd voorbij is, stond dit jaar in het teken van „televisie en boek". U zult er ongetwijfeld wel wat over gehoord, gezien of gelezen hebben.

Tijdens de introductie-bijeenkomst voor de pers, presenteerden enkele uitgevers hun nieuwe titels, waarvan wij er enkele aan u door willen geven.

„Eye love you", fotoboek van Ed van der Elsken over geluk, verdriet, dood, moed, vitaliteit. Uitgegeven bij Unieboek.

Esther Vilar „Het einde van de dressuur", pleidooi voor een samenleving waar iedereen gelukkig kan zijn. Armoede bestaat niet meer, iedereen kan zijn creativiteit botvieren, criminaliteit neemt sterk af. Iedereen werkt slechts vijf uur per dag. Een utopie? Uitg. Unieboek.

„Verslik u niet", kritische handleiding voor het gebruik van medicijnen. Redactie Rolf Boost, uitgave van Kosmos.

Bertrand Russell „Het ABC van de relativiteit", het tweede deel van een serie. Uitg. Boom.

Erica Jong: „Hoe red ik mijn eigen leven", vervolg op het veelbesproken feministische boek „Het ritsloze nummer". Uitg. Arbeiderspers.

Ron Kaal: „Hiëroglyfen", een boek met autobiografische essays over beeldtaal, t.w. schilderijen, films, strips, op een heldere en amusante manier beschreven. Uitg. De Harmonie.

Rita Törnqvist: „Wie is hier eigenlijk de baas", briefwisseling van de schrijfster met haar dochter, waarin veel aspecten van de ouder-kind relatie naar voren worden gebracht. Uitg. Ploegsma

Suzanne Katier „Zit je goed?", feministische therapie. Uitg. Bert Bakker/Contact.

Robert E. Ornstein „Het menselijk bewustzijn". Experimenten inzake de functie van elke hersenhelft. Uitg. Lemniscaat.

Humanist

eindredakteur: Aart Weiland a.i.
Gedrukt op kringloop-papier bij Lumax, Utrecht.
Redaktie-adres: Hum. Verbond, Oudegracht 152, Utrecht. Tel. (030) 31 81 45.
Abonnementsprijs voor niet-leden: ƒ 18,— per jaar t.n.v. Humanistische Pers, postgiro 58, Utrecht.

Samenvatting van het verslag van het hoofdbestuur over de jaren 1975 en 1976

Een dikke kongresmap ligt op tafel bij de afgevaardigden naar het kongres op 14 en 15 mei a.s. in Zwolle. Er zijn heel wat bladzijden nodig voor de beschrijving van alle werkzaamheden in twee jaar, waarover het hoofdbestuur op het kongres verantwoording aflegt.
Reageren op belangrijke gebeurtenissen in de samenleving, kontakten met de overheid en anderen, stimuleren van het humanistische denken en doen, publiciteit, vele vragen met betrekking tot humanistische vorming en verzorging, opleidingswerk, het goed laten lopen van de gehele organisatie, problemen van subsidiëring en financiering, enzovoort, enzovoort vullen de veertiendaagse agenda's van de hoofdbestuursvergaderingen. Daarmee geeft het hoofdbestuur — in een onderlinge wisselwerking — richting aan het uitvoerende werk van bijna honderd (gedeeltelijk part-time) funktionarissen en bijna negenhonderd vrijwilligers in het land.
Voor een korte samenvatting van het verslag van het hoofdbestuur vragen wij hierbij uw aandacht.

In de verslagperiode vonden onder auspiciën van het hoofdbestuur twee grote **konferenties** plaats. De eerste in februari 1975 in Rotterdam over de overlevingsproblematiek. De resultaten werden vastgelegd in een verslagboek en een reeks konklusies. De tweede konferentie werd gehouden in Den Haag in oktober 1976 ter gelegenheid van de 30e verjaardag van het verbond. Het tema was: „De mogelijkheden van het humanisme in het geestelijk maatschappelijke klimaat van de komende tijd". Het lukte helaas niet op deze vraag een duidelijk zicht te krijgen. Het onderwerp blijft ons overigens wel bezig houden. Regelmatig besteedde het hoofdbestuur tijd aan de bespreking van toelichtingen op de stellingen van „Humanistisch Perspektief". Aan het kongres zal een bundel van deze stukken worden aangeboden.
De **verbondsraad** kwam in totaal vijf maal bijeen. Er werd telkens uitvoerig gesproken over de werkzaamheden van het hoofdbestuur in de afgelopen periode. Daarnaast stond een punt op de agenda, waaraan speciale aandacht moest worden besteed. Die onderwerpen waren: een enquête uit de gemeenschappen, de eindkonklusies betreffende de overlevingsproblematiek, het relationeel vormingswerk, de geestelijke verzorging, een ontwerp-beroepskode voor geestelijk raadslieden en het Humanistisch Opleidings Instituut.

Publieke verklaringen

Het hoofdbestuur is gewend een verklaring te publiceren als er een aktueel probleem aan de orde is, waarover ook een meningsuiting van het verbond wordt verwacht. De onderwerpen, waarover het hoofdbestuur zich in '75 en '76 uitsprak waren:
– Verklaring over de Drie van Breda, n.a.v. een nieuw kerkelijk initiatief tot hun vrijlating, waarvan wij ons distancieerden.
– Telegram aan de Minister-president van Joegoslavië n.a.v. de politieke moeilijkheden voor enkele van onze geestverwanten aldaar.
– Telegram aan de Eerste Minister in de Canadese regering over de vervolging van Henri Morgenthaler wegens abortus provocatus.
– Brief aan de Ambassadeur van Saoudi Arabië over diskriminatie van niet (= niet-mohammedaans) gelovigen.
– Een nota over de problematiek van de gijzelingen.
Met de overheid werd regelmatig kontakt opgenomen met tweeërlei inhoud. Enerzijds over onderwerpen van algemeen belang, die ook ons aangaan en anderzijds over de belangen van onze beweging en organisatie. Daarnaast waren er verschillende kontakten met andere organisaties.

Gemeenschappen en gewesten

Het aantal gemeenschappen bedroeg eind 1976 64. Het pakket aktiviteiten van de gemeenschappen bestaat in hoofdzaak uit het organiseren van bijeenkomsten met een spreker, gespreksgroepen, enig kursuswerk, een flink stuk geestelijke verzorging en persoonlijk bezoek, humanistisch vormingsonderwijs en vertegenwoordigingen in besturen en kommissies van andere instellingen. In dat pakket zit eerder groei dan achteruitgang. Een grote zorg bij al dit werk is overigens het vinden van mensen, die bereid zijn een taak op zich te nemen. Er zijn voortdurend vakatures.

Ledenverloop

Het aantal ingeschreven leden daalde voor het eerst sedert 1966 tot een getal beneden de 15.000, te weten 14.428. De oorzaak daarvan was in hoofdzaak dat in september 1976 750 namen uit de ledenlijst moesten worden afgevoerd omdat zij sedert enkele jaren geen contributie meer betaalden. Dit doorbrak de trend van de laatste tien jaar waarbij het aantal nieuwe aanmeldingen en het aantal bedankjes elkaar ongeveer in evenwicht hielden. Uit het aantal aanmeldingen voor het lidmaatschap van het verbond blijkt overigens wel degelijk, dat er belangstelling is. Die aantallen waren in 1975 1500 en in 1976 1400 nieuwe leden, waarvan ruim de helft jonger is dan zestig jaar. Intussen blijft het hoofdbestuur met grote zorg vervuld over ons ledental. Ons grote probleem is hoe wij met inzet van een bescheiden mankracht en niet meer dan enige tienduizenden guldens een ledenwerfaktie kunnen ontwerpen, die werkelijk zoden aan de dijk zet. We zouden overigens al een heel eind komen als niemand meer voor het lidmaatschap zou bedanken.

Sokrates

De stichting Sokrates organiseerde twee wetenschappelijke konferenties, waarvoor veel belangstelling bestond. De eerste had als onderwerp: „Huwelijk/gezin en alternatieve vormen", de tweede „De relatie tussen levensovertuiging en politiek".
De colleges vanuit onze bijzondere leerstoelen aan de universiteiten te Leiden en Utrecht en de T.H. in Delft werden regelmatig voortgezet. Gezocht wordt naar mogelijkheden om de presentatie van humanistisch denken aan de universiteiten en hogescholen verder uit te breiden.
In 1975 en '76 verschenen de 22e en 23e jaargang van het humanistisch tijdschrift voor wetenschap en cultuur, Rekenschap.

Humanist

Elke veertien dagen bleef dit blad voor alle leden de taak vervullen, die daaraan is toegedacht: op een duidelijke en stimulerende wijze aan de lezers kenbaar maken wat er in het HV wordt gedacht en gedaan.

Radio en televisie

De ons toegewezen zendtijd bleef onveranderd gehandhaafd.
Aan de produktie van programma's, die ruim 200.000 luisteraars en ruim 400.000 kijkers moeten aanspreken wordt veel aandacht besteed. De formule, die wij daarbij hanteren is de mensen stof voorleggen, die hen ertoe prikkelt zèlf te gaan nadenken over de onderwerpen, die wij aan de orde stellen.

Vormingswerk

Het vormingswerk met volwassenen vindt vrijwel geheel plaats in de gemeenschappen. Er wordt voortdurend gewerkt aan de ontwikkeling van programma's, die dit werk een specifiek humanistisch karakter geven èn aan de opleiding van kader dat de praktische uitvoering ter hand kan nemen. Een professionele landelijke begeleiding is daardoor onmisbaar. Daarover beschikt het verbond op dit moment ook wel in een heel bescheiden omvang op basis van een subsidie van het Ministerie van CRM. Zorgen ontstaan er echter als dit ministerie een nieuwe „Concept-Rijksbijdrage regeling sociaal-kultureel werk" publiceert, die de landelijke subsidiere-

gelingen wil vervangen door bijdragen aan plaatselijke aktiviteiten via de gemeenten. Dat betekent dat de werkmogelijkheden van kleine landelijke organisaties met een duidelijk eigen karakter worden ondermijnd. Het hoofdbestuur is voortdurend aktief ter behartiging van de belangen van het humanistisch vormingswerk.
Het humanistisch vormingsonderwijs (HVO) laat een verheugende ontwikkeling zien. In 1975 werd op 71 scholen aan 3000 HVO gegeven, in 1976 op 137 scholen aan 4300 kinderen. De opleiding en begeleiding van vormingsleid(st)ers, de produktie van lesmateriaal en het onderhouden van kontakten met plaatselijke/regionale werkgroepen HVO en gemeentebesturen vragen voortdurend veel aandacht. Met de huidige omvang zijn de maximale mogelijkheden van de landelijke begeleiding reeds overschreden. Uitbreiding van de staf ook voor dit werk is dringend noodzakelijk.
Het relationeel vormingswerk, waaraan speciale zorg werd besteed gericht op een humanistische aanpak en een verantwoorde kwaliteit, kwam slechts in een bescheiden omvang tot ontwikkeling.

Samenlevingsopbouw

Het verbond wil mensen opwekken een bijdrage te leveren aan het funktioneren van de samenleving. Onze taak is dat te

Organisatiesecretaris Jan de Leede schreef het verslag over de jaren 1975 en 1976, dat u op deze pagina's aantreft.

doen vanuit een humanistische motivatie. In totaal zijn er in ons land ruim zestig mensen professioneel werkzaam op subsidiebasis, in hoofdzaak in dienst van kerkelijk georiënteerde instellingen. Het HV beschikt over één zo'n funktionaris, die werkt in het Rijnmondgebied. Onder zijn stimulans vinden er vrijwel dagelijks aktiviteiten plaats in en vanuit het Humanistisch Centrum aan de Proveniersingel te Rotterdam.
Intussen staat ook die subsidie op de tocht.

Geestelijke verzorging

De geestelijke verzorging vanwege het Humanistisch Verbond omvat een veelzijdig werkterrein. Wij bieden geestelijke verzorging in onze gemeenschappen aan eenieder, die daar om vraagt en in zieken- en bejaardenhuizen, in de gevangenissen en aan militairen.
In de gemeenschappen wordt dit werk geheel verricht door vrijwilligers. Ongeveer 350 vrijwilligers hebben kontakten met een 4000 mensen per jaar, die het moeilijk hebben met persoonlijke problemen. Er is één landelijke funktionaris beschikbaar voor de opleiding en begeleiding van alle vrijwillige medewerk(st)ers aan de plaatselijke geestelijke verzorging.
De humanistische verzorging in zieken- en bejaardenhuizen komt geleidelijk aan tot ontwikkeling. Reeds lang was het HV in deze huizen aanwezig met vrijwillige ziekenbezoek(st)ers. Gezien de hoge eisen die t.a.v. dit werk moeten worden gesteld aan opleiding en beschikbaarheid is het beleid van het HV er op gericht dit werk zoveel mogelijk te laten verrichten door opgeleide beroepskrachten. De financiën daarvoor moeten komen uit de begrotingen van de huizen zelf. Het blijkt een uiterst moeizaam karwei om de besturen en direkties van instellingen te overtuigen van de noodzaak om geestelijke begeleiding in het totale verzorgingspakket op te nemen. Het blijkt met name nog lang geen vanzelfsprekend gegeven te zijn dat naast de traditionele godsdienstige verzorging ook humanistische verzorging beschikbaar dient te zijn.
Er zijn thans in 39 zieken-, verpleeg- en bejaardenhuizen humanistische raadslieden werkzaam, waarvan 3 full-time en 36 part-time. Voor de landelijke ontwikkeling van dit werkterrein was in '75 en '76 slechts een part-time funktionaris beschikbaar. In 1977 kon er geld beschikbaar worden gesteld voor een volledige dagtaak.
Evenals voor verschillende andere werkterreinen van het verbond: slechts één . . .
Het verbond werkt, samen met anderen, mee in het Landelijk Centrum voor Huwelijkskontakten, dat op niet-commerciële basis behulpzaam is bij het zoeken naar een huwelijkspartner. Degenen, die beschikbaar zijn voor geestelijke begeleiding van gewetensbezwaarden militaire dienst hadden elk jaar ongeveer vijftig kontakten.
De humanistische geestelijke verzorging voor militairen werd in de beide jaren versterkt met in totaal drie nieuwe raadslieden, waarmee de sterkte van dit korps op negentien man kwam. Het aantal deelnemende militairen bedraagt ruim 6000. Bovendien zijn in het humanistisch vormingscentrum voor militairen, het Coornherthuis in Driebergen twee vormingsleiders werkzaam.
Van de humanistische geestelijke verzorging in de inrichtingen van justitie maakte 25 pct. van de inrichtingsbevolking regelmatig gebruik. Het aantal raadslieden nam in de verslagperiode toe met één, waarmee het totaal op veertien raadslieden kwam. Bovendien konden twee part-timers worden ingeschakeld.
De geestelijke verzorging voor militairen en in de inrichtingen van justitie vindt vrijwel geheel plaats op rijkskosten.

Humanistisch Opleidingsinstituut (HOI)

Het HOI begon de verslagperiode met zeer grote zorgen: de kosten stegen voortdurend en het werd steeds moeilijker het benodigde geld daarvoor te vinden. Reeds een aantal jaren werd gezocht naar mogelijkheden het HOI in te passen in het algemene patroon van het onderwijs in ons land, d.w.z. op rijkssubsidiebasis. Deze pogingen werden in 1976 met sukses bekroond: met ingang van 1 januari 1977 wordt het HOI door het rijk bekostigd. Daardoor kon ook de staf worden uitgebreid van één op twee krachten. Voor de opleiding bestaat veel belangstelling, er studeren thans 76 mensen aan het HOI, jaarlijks kunnen dertig nieuwe kursisten worden toegelaten. Uit de verschillende werkvelden is er een grote behoefte aan door het HOI opgeleide mensen.

Het **Steunfonds Praktisch Humanisme** bleef een onmisbare steunpilaar in de financiering van de praktische werkzaamheden van het verbond. In 1975 kon ƒ 320.000 beschikbaar worden gesteld, in 1976 ƒ 370.000.

Internationaal werk

In het besef, dat het humanisme niet alleen een boodschap heeft voor Nederland, maar voor de gehele wereld levert het verbond ook een bijdrage in geld en mensen aan het werk van de International Humanist and Ethical Union (I.H.E.U.). We behoeven niet opnieuw te zeggen, dat ook voor dit werk meer nodig is dan er beschikbaar is.

Personeel

Rechtstreeks in dienst van het verbond zijn 36 mensen, achttien funktionarissen, waarvan elf met een volledige dagtaak. Voorts achttien mensen met een administratieve of huishoudelijke taak, waarvan een deel part-time.

Financiën

Het verbond heeft in 1976 een bedrag uitgegeven van ongeveer ƒ 2.500.000,–. Voor ons vormingswerk en de samenlevingsopbouw ontvangt het HV een rijkssubsidie, onze radio- en t.v.-uitzendingen worden geheel betaald uit de pot van de omroepbijdragen. Het werk van het verbond wordt gefinancierd uit kontributies, giften en subsidies. In procenten is het aandeel van deze bronnen als volgt verdeeld:

Kontributies 39 pct., afdracht Steunfonds P.H. 15 pct., overheidssubsidies 28 pct., overige subsidies 10 pct., giften, legaten en overige inkomsten 8 pct.

Dankzij een zuinig beheer kon de exploitatie over 1976 worden afgesloten met een batig saldo van ƒ 114.000,–. In de balans lezen we, dat het eigen vermogen niet meer bedraagt dan ƒ 450.000,–. Een paar tegenvallers en we zitten weer gevaarlijk dicht bij het nulpunt.
Het werk van de diensten GV voor militairen, en in de inrichtingen van justitie, alsmede sedert 1-1-77 het HOI wordt, op enkele kleine posten na, rechtstreeks betaald door het rijk, in de zieken- en bejaardenhuizen door deze huizen zelf.

JdL

• NIEUWS UIT EN VOOR DE GEMEENSCHAPPEN •

De Bilt/Bilthoven

Deze gemeenschap had op 15 april mevr. F. de Haas-Simons uit Groningen als spreekster over het rassenvraagstuk in Zuid-Afrika. Deze dame weet waarover zij spreekt omdat zij 24 jaar – tot aan haar huwelijk – in Zuid-Afrika gewoond heeft. Zelf kleurlinge (de kleinste van de drie raciale groepen) zijnde, wist zij haar gehoor op indringende en suggestieve wijze de merkwaardige en vaak zeer onrechtvaardige verhoudingen tussen de rassen te vertellen.
De belangstelling was groot: 50 bezoekers en dát in een gemeenschap van ongeveer 150 leden.

Leiden/Katwijk/Alphen

Uit het mededelingenblaadje van de gemeenschap Leiden e.o. destilleren we tenslotte een zorgelijk bericht. Door ouderdom, verhuizing, gezinsomstandigheden en andere oorzaken zullen binnenkort vier bestuursfuncties vacant komen. Boven het bericht staat: een noodkreet. Gelukkig hebben inmiddels twee leden gereageerd op deze kreet zodat er hoop ontstaat op een nieuw, volbezet en willicht verjongd bestuur.

Radio & TV

Zondag 1 mei 1977, 9.30-10.00 uur, Hilversum 1
Aktualiteiten vanuit Humanistisch oogpunt.
Samenstelling: Rina Spigt
Presentatie: Karel van de Graaf

Zondag 8 mei 1977, 9.30-10.00 uur Hilversum I
Ver van ons bed,
of hoe problemen niet in de krant komen en daarom oninteressante problemen worden genoemd.
Samenstelling: Casper Vogel, Piet Brinkman
Presentatie: Karel van de Graaf

Zondag 15 mei, 9.30-10.00 uur, Hilversum I
Aktualiteiten vanuit Humanistisch oogpunt. Vanmorgen onder meer aandacht voor het twee-jaarlijkse congres van het Humanistisch Verbond in Zwolle.
Samenstelling: Rina Spigt
Presentatie: Karel van de Graaf

Zondag 22 mei, 9.30-10.00 uur, Hilversum I
Aktualiteiten vanuit Humanistisch oogpunt. Vanmorgen opnieuw aandacht voor het congres in Zwolle.
Samenstelling: Rina Spigt
Presentatie: Karel van de Graaf

Zondag 29 mei, 9.30-10.00 uur, Hilversum I
Kernenergie, een diskussie onder leiding van Casper Vogel.

Zondag 5 juni, 9.30-10.00 uur, Hilversum I
Aktualiteiten vanuit Humanistisch oogpunt.
Samenstelling: Rina Spigt
Presentatie: Karel van de Graaf

Zutphen

De gemeenschap Zutphen organiseert een familiedag op zondag 22 mei. Het programma vermeldt o.a. een lezing van drs. R. A. P. Tielman, de vermoedelijke nieuwe voorzitter van het HV en een wandeling door de bossen rond huize de Voorst. Voor de kinderen is er een apart programma met een historische stadspuzzel en des middags een speurtocht. Autobezitters worden verzocht om bij aanmelding op te geven of zij plaatsen over hebben en zo ja, of zij bereid zijn anderen mee te nemen. Inlichtingen bij het secretariaat te Zutphen, Zwanenvlot 261.

Den Haag

Een voorjaarstocht op zaterdag 7 mei naar Zutphen, de Steeg, Leersum e.a. Plaatsen in een gerieflijke reisbus gaat U, volgens „Kontakten", slechts *f* 20,– kosten. Voor uitvoeriger gegevens zie men het aprilnummer van Kontakten. Daarin wordt ook aandacht gevraagd voor een herdenkingsbijeenkomst op 4 mei in het humanistisch centrum, waar Arie Treurniet zal spreken.
De verkiezingen krijgen alle aandacht op 18 mei: een discussie over Humanisme en Politiek in De Koepel, aanvang 8 uur.

Amsterdam

Het aprilnummer van Loopmare opent met een bewerking van de toespraak, die de voorzitter Ger Neervoort hield ter gelegenheid van de opening van het nieuwe H.V. centrum. De titel: „De toekomst van het HV in Amsterdam".

Berichten voor deze rubriek „Nieuws uit en voor de gemeenschappen" kunt U insturen op de 1-ste en de 16-de van elke maand. Zij worden dan in het eerstvolgende nummer geplaatst indien zij voldoen aan twee criteria: bij voorkeur niet langer dan 20 regels én . . . de inhoud moet ook buiten de kring van de eigen gemeenschap enige belangstelling kunnen wekken.

En op pagina 9 treft de lezer een typisch bericht aan, waaruit valt op te maken, dat zelfs in de hoofdstad een vrouwenpraatgroep niet als vanzelfsprekend wordt beschouwd: „Op veler verzoek en ondanks veel tegenwerking is er in het begin van dit seizoen een vrouwenpraatgroep opgericht. Acht vrouwen kozen bewust voor de afzondering van mannen om eens met elkaar van gedachten te wisselen over vragen als: laten we ons beïnvloeden door mannenwereld en -strukturen in ons gedrag, onze gedachten en gevoelens?"

BRIEVEN • BRIEVEN • BRIEVEN •

Beste vrienden,

Mag ik eerst zeggen hoe verheugd ik ben over het gebruik van kringloop-papier! Dan mijn volle instemming betuigen met het stukje „splijtstoffen" van de heer Duits uit Almelo. Inderdaad gaat het een ieder aan als wij NU een verkeerde keuze doen en ons nageslacht opzadelen met radioactief afval en onszelf met een eventuele wereldcatastrofe – als een tovenaarsleerling die de bezem niet meer de baas kan.
Aan de discussie rond het vrouwencafé wil ik nog een herinnering toevoegen: mijn vader, overtuigd vrijmetselaar, genoot steeds als hij naar de loge ging en met „broeder" samen was. Hoe fijn buurman-links het had met z'n kegelvrienden en buurman-rechts met z'n hengelmakkers. Er werd altijd hoog opgegeven over de solidariteit van „mannen onder elkaar". „Men" in mijn jeugd vond vrouwen daar niet toe in staat: zij waren op roddel(naai)kransjes alleen maar concurrenten en niet-solidair.
Sinds ik zelf echter (tien jaar geleden) gescheiden ben en eindelijk kon gaan leven zoals ik wilde, heb ik ontdekt hoe loyaal en solidair „vrouwen onder elkaar" kunnen zijn . . . als ze niet het „vrouwtje" hoeven uit te hangen maar mens kunnen zijn.
Van vrouwen „als zusters" leren houden betekent niet automatisch: mannen haten, evenmin als de broederschap van vrijmetselaars de mannen ongevoelig maakt voor vrouwen! Het is alleen maar erg verrijkend als je met mannen én vrouwen „mens" kunt zijn. Naar mijn mening wordt dat beslist bevorderd als je je óók af en toe eens terug kunt trekken op een neutrale „veilige basis" van wederzijds begrip en broederlijke of zusterlijke saamhorigheid.
Juist voor vrouwen, die met minderwaardigheidsgevoelens te kampen hebben en die zich altijd weer laten overdonderen, is een vrouwenpraatgroep, -huis, -café een heel belangrijke steun om zichzelf te leren kennen.
In zo'n groep kunnen zij hun gevoel voor eigenwaarde opbouwen en leren praten, zodat zij in onze gewone, gemengde samenleving meer „mens" kunnen zijn.

Amsterdam, Irene Koiter

Nog eens samen naar de film

Een tijdje geleden heb ik, volgens de heer Schippers in z'n ingezonden stuk in de Humanist van 1 maart, „een felle uitschieter" gepleegd naar de vrouwencafé's. Nu, dan kent meneer Schippers m'n felle uitschieters niet. Hij zal ze ook nooit leren kennen, want de aard van een cursief is over 't algemeen niet zo „uitschieterig". Te midden van serieuze, objectieve, goed gedocumenteerde stukken zijn cursieven doorgaans bedoeld als luchtige, subjectieve impressies, soms even spelen met een bepaalde gedachte en dan weer overgaan tot de orde van de dag. Als mensen dan reageren, is deze cursiviste alweer twee cursieven verder, want de drukker wacht niet.

Op mijn „Samen naar de film"-stukje zijn, naast instemmende reacties, ook een aantal brieven en ingezonden stukken gekomen van mensen, die het er niet mee eens waren. Een paar telefoontjes waren er ook. Een mevrouw, die me toeriep: „Ik krijg jou nog wel!" En een mevrouw, die me vroeg, waarom nu juist een VROUW deze cursiefjes moet schrijven. „Als de mannen dat niet willen doen, dan moeten de vrouwen het ook weigeren!" Een misverstand, dacht ik.

Het hoofdverwijt, dat me in haast alle reacties werd gemaakt, was, dat ik een mening had over vrouwencafé's, zonder er ooit geweest te zijn. Er zijn meer oorden, waar je, volgens zeggen, geweest moet zijn, om erover te kunnen oordelen. Toch lopen er mensen met spandoeken en handtekeninglijsten voor of tegen allerlei zaken, waar ze persoonlijk part nog deel aan hebben.

De afgelopen Paasdagen heb ik doorgebracht met Anja Meulenbelt's „De schaamte voorbij", een intens geschreven boek, eerlijk, menselijk, dat ik iedereen kan aanbevelen. De ervaringen, die zij heeft bij het vrijen met andere vrouwen heb ik nooit meegemaakt. Ik weet dus absoluut niet, of het wel objectief juist en verantwoord is, dat ik na 28 jaar nog steeds bij diezelfde man blijf hangen. „Alle vrouwen zijn lesbisch, behalve die het nog niet weten" is, zo lees ik ook in dat boek, een uitspraak van Jill Johnston. Is het erg, dat ik niet zo'n behoefte heb, om het te onderzoeken?

Boze reacties daar dan meteen bovenop, dat ik DUS ook niets van de vrouwenbeweging weet, dat ik niets ervan begrijp, dat ik er bang voor ben, een echte burgermevrouw, die overal tegen is, wat maar even buiten haar enge straatje valt en mogelijk haar rustige bestaantje zou kunnen verstoren.
Veel uitnodigingen, om eens naar een vrouwencafé te komen, sommige dreigend met horden lesbiennes, die me likkebaardend staan op te wachten.
Teleurstelling was er ook, dat een VROUW nu juist zulke afbrekende dingen schrijft. Vrouwen moeten elkaar niet afvallen, dat speelt de mannen alleen maar in de kaart. Verdriet en boosheid, omdat vrouwencafé's nu juist een verworvenheid zijn, een toevluchtsoord, waar vrouwen zichzelf kunnen zijn, buiten bereik van de mannen, niet elkaars rivalen, geen „vrouwtjesdiertjes". Dat zou dan, als ik tenminste Jill Johnston goed begrepen heb, alleen maar gelden voor die vrouwen, die nog niet weten, dat ze eigenlijk lesbisch zijn. Anders kunnen de rivalen alweer in datzelfde café zitten. Tenzij we Jill met een korreltje zout nemen, wat misschien ook maar het beste is.

Om nu tot mijn, ik wijs er nog eens op, SUBJECTIEVE ongenoegen te komen, wat mij niet aanstond in de toon van de presentatie van dat nieuwe vrouwencafé in Hilversum, was, dat het op me afkwam als een enorme muur, waarachter vrouwen zich veilig konden terugtrekken, niet meer belaagd door de mannen, een naar mijn smaak ál te isolerend karakter. Enkele brieven, die ik kreeg, preciseerden de, naar ze zeiden, werkelijke bedoeling nog met: „Mannen, die toch alleen maar op de versiertoer zijn, waar je niet mee kunt praten, mannen, die je dreinende kinderen bezorgen en die je vervolgens in je eentje voor het grootbrengen ervan laten opdraaien." Zo scherp en agressief had ik het zelf nog niet eens willen stellen.

In mijn eigen werk krijg ik te maken met een deel van de tienduizenden brieven, die jaarlijks gestuurd worden naar de vragenrubrieken van vrouwenbladen. Een sinistere stroom menselijk leed, onbegrip, misverstanden en wantoestanden passeert al jarenlang regelmatig mijn schrijftafel. Er zijn brieven bij, die ik soms enige malen achter elkaar doorlees, brieven, waarvan je zegt: „Als dit in een boek stond, zou je zeggen: die schrijver heeft wel een zeer rijke fantasie. Dat bestáát toch niet!" Het bestaat wèl en één van de grondeuvels van al die problemen is, dat mensen niet met elkaar praten. Ze durven het niet, ze kunnen het niet, het is ze nooit geleerd, ze kunnen de woorden niet, ze zijn bang niet begrepen te worden, ze schamen zich ervoor. Ouders praten niet met elkaar, ze praten niet met hun kinderen en de kinderen praten niet met hun ouders. Relaties lopen stuk door gebrek aan communicatie.

Vrouwenbewegingen, zoals M.V.M. en de Rooie vrouwen en zoveel andere werken al jaren keihard om via allerlei wegen de mensen wat meer begrip voor elkaar bij te brengen, de vrouw bewuster te maken van haar positie, de man meer in te schakelen bij het gebeuren-binnenshuis en de redacties van de vrouwenbladen doen ook al het mogelijke om dat vastgeroeste rolpatroon te doorbreken, de mensen te informeren en aan het denken te zetten over hun eigen situatie. Ik kreeg daarover een uitvoerige brief van Alie G. van M.V.M., die dacht, dat ik het allemaal nog niet wist. Ik wist het wel en ik vind het prachtig wat ze doen, maar als ik dan zie, hoe langzaam die mentaliteitsverandering druppeltje voor druppeltje doorsijpelt en in heel brede kring nog bij lange na niet aan het doorsijpelen is, dan ben ik gewoon even geprikkeld bij het aanprijzen van zo'n specifiek vrouwen-café, alléén maar gericht op de vrouw, met opzij zetten van haar omgeving, man, kinderen, huishouden, een plaats, waar, zoals ik al zei dat uit sommige reacties bleek, bij voorbaat al aangenomen wordt, dat vrouwen tóch niet met mannen kunnen praten.

Al die om raad vragende vrouwen, mannen, eenzame, contactgestoorde of doodsbange mensen, homofielen, verslaafden, pubers, verliefde meisjes en jongens kunnen met die stelling zo bitter weinig beginnen, want die moeten juist leren, dat mensen wel degelijk met elkaar kunnen praten, als ze hun best maar doen. Zij het dan, als de remmingen erg diep zitten, in 't begin dikwijls met hulp van deskundigen, waar ze, als het nodig is, ook altijd naar verwezen worden.
Zeker kan het verhelderend werken, om met vrouwen-onder-elkaar bepaalde persoonlijke problemen te bespreken. Te ervaren, dat anderen daar ook mee worstelen, kan al een stuk schelen bij de oplossing ervan. Maar in de praktijk, wat ik tenminste met die ingezonden brieven ervaren heb, verloopt in een doorsnee-gezin met moeilijkheden de zaak meestal niet zo eenvoudig. Stel je voor, moeder naar een vrouwencafé en zoals dat dan heet „de vuile was buitenhangen"? „Kom, dat zijn toch dingen, die een mens niet met wildvreemden kan bespreken?" En ze sjouwen door, totdat ze een zenuwinzinking krijgen. Dan geeft de dokter ze tabletten, want tegen de dokter praten ze ook niet. Als dat niet helpt, veegt de dokter ze de mantel uit, dat ze niet zo moeten zeuren en eens wat flinker moeten worden of hij lacht ze vierkant in hun gezicht uit. Bij de psychiater staan ze na vijf minuten ook alweer op de stoep, met een recept voor andere pillen of tabletten.
Maar ze moeten toch dóór, meestal liefst wèl met dat gezin, die man en die kinderen. Dan schrijven ze aan die onbekende Margriet of aan Libelle, dat ze niet meer naar de dokter durven en dat ze het niet meer aankunnen. Dan krijgen ze een brief terug, of ze krijgen antwoord in het blad zelf, als ze dat liever willen. Als het éven kan gaat er in die brieven en in dat antwoord dan, wat ik voor mezelf altijd noem „een flinke scheut Dolle Mina". En dan maar hopen, dat het aanslaat.

Er zijn natuurlijk ontelbare kanten aan deze zaak, die wegens plaatsgebrek onbesproken moesten blijven. Winifred uit Hilversum meldde me nog, dat het vrouwencafé in Hilversum, waarvan de aankondiging zozeer een steen des aanstoots was, waarschijnlijk ook voor mannen toegankelijk zal worden, zodra er een vrouwenhuis in Hilversum is. Goed dat we dat niet van tevoren geweten hebben. Dan was er veel ongezegd gebleven, waarvan het zo nuttig is, als het eens naar buiten komt zo nu en dan.
Beste mensen, ik wou het hierbij laten. Ik kon niet overal op in gaan, maar we hebben ervaringen uitgewisseld, we weten nu van elkaar hoe we erover denken. Ik heb destijds niemand willen kwetsen en ik hoop, dat u, mocht dit toch het geval geweest zijn, de excuses zult willen accepteren van

Ans Spigt

Wiesenthal-fonds

De Weense strijder voor het opsporen en berechten van oorlogsmisdadigers, Simon Wiesenthal, zond ons zijn jaaroverzicht-1976 toe. Daarin komt ook zijn bijdrage tot uiting bij het opsporen van Pieter Menten en het ontdekken van de z.g. Lembergmoorden.
De Nederlandse tekst van dit jaaroverzicht is uitgegeven via het secretariaat van de Stichting, S. Speijer te Alphen a/d Rijn. Het is aan donateurs gratis toegezonden, maar voor belangstellenden zal zeker ook nog wel een exemplaar verkrijgbaar zijn – in elk geval wel na ontvangst van een bijdrage op postgiro 3718.717, ten name van stichting Wiesenthal-fonds te Utrecht.

Verontrustende vrijspraken

De rechtbank van Marrakech heeft op 25 maart 1977 uitspraak gedaan in de zaak van 17 leden van de Socialistische Unie die betrokken zouden zijn geweest bij het complot tegen de regering van Marokko in maart 1973. Er volgden vier veroordelingen tot 2 jaar gevangenisstraf, negen tot 18 maanden, vier vrijspraken. De eisen luidden van 6 maanden tot de doodstraf.
De 17 mensen zijn nu vrij. Allen hebben echter vier jaar in voorarrest of in handen van de speciale veiligheidspolitie gezeten, geblinddoekt, geboeid, gemarteld. Dit gebeurt herhaaldelijk in Marokko: vrijspraken of korte straffen na jarenlange gevangenschap.
Politieke processen zijn aan de orde van de dag in Marokko. Honderden mensen worden dan gelijktijdig berecht. Gevangenneming geschiedt vaak alleen al wegens het lidmaatschap van een nu eens verboden dan weer toegelaten politieke partij. Of bij uitkamming van een geheel distrikt op zoek naar een politieke leider.
Begin 1977 is in Casablanca een proces gevoerd tegen 176 beklaagden. De eersten van hen waren in 1974 opgepakt. Nu waren de vonnissen weer onverbiddelijk hard, 44 mensen zagen zich veroordeeld tot levenslang en de overigen tot straffen variërend van 5 tot 30 jaar. Deze gevangenen hadden zich uitgesproken tegen de Sahara-politiek van de koning, d.w.z. tegen inlijving van het noordelijke deel van de Spaanse Sahara bij Marokko, en vóór zelfbeschikking door de Saharouis.
De processen in Marokko worden meestal bijgewoond door Franse, Luxemburgse en Duitse advokaten, uitgezonden door Amnesty International, de Liga voor de rechten van de mens, en de Bond van Democratische Juristen. Uit hun rapporten blijkt grote verontwaardiging over het schenden van de rechten van de mens en van de eigen Marokkaanse wetten. De procesvoering in Casablanca 1977 was zodanig dat de gevangenen tenslotte tot hongerstaking en tot zwijgen hun toevlucht namen en ook hun advokaten verzochten hen niet langer te verdedigen. „Zwijgen is de beste verdediging", zeiden ze.
Maar wel publiceerde koning Hassan II, alleenheerser in Marokko, in 1976 het boek „Le Défi" (De Uitdaging) waarin hij schrijft: „De grondwet garandeert aan de burger vrijheid van meningsuiting, vrijheid van vergadering en van expressie op iedere gewenste manier, vrijheid politieke en vakbondsaktiviteiten".
Wie meer wil weten over Marokko kan bij het Algemeen Secretariaat van Amnesty International, 3e Hugo de Grootstraat 7, Amsterdam, tel. 020 - 847905, de Marokko brochure bestellen, alsmede het maartnummer van „Wordt Vervolgd". Ook kan men het tweemaandelijkse Marokko Bulletin bestellen bij NOVIB, Amaliastraat 5-7, Den Haag, tel. 070 - 624081.

Namens Amnesty International
Mevr. M. de Jong, Amsterdam

C.O.C.-nieuws

De nederlandse vereniging tot integratie van homosexualiteit COC vermeldt in haar jaarverslag-1976 o.a. dat het aan tijd en mankracht heeft ontbroken om zich goed voor te bereiden op de verkiezingen van mei a.s. Wel is de z.g. politieke brochure gereed gekomen in het begin van dit jaar.
Het ledenbestand vertoonde een lichte achteruitgang vergeleken bij 1975. De mannen daalden van 4440 tot 4206 en de vrouwen van 1102 naar 1047.
In Rotterdam opende begin april '77 burgemeester van der Louw de eerste gesubsidieerde afdelingsruimte van het COC.
Het rotterdamse COC-afdelingsbestuur had er twee jaar over gedaan om ook financieel het project van de grond te krijgen. Volgens afdelingsvoorzitter Jan Meester is regelmatig bij het Min. van CRM aangeklopt om subsidie, maar er is volgens hem nooit een reactie gekomen.
Het rotterdamse gemeentebestuur reageerde sneller op een subsidieverzoek. Voor 1976 werd uit een gemeentelijke „experimentenpot" een bedrag voor investering en exploitatie ter beschikking gesteld. Ook voor dit en volgende jaren zal wel een bron kunnen worden gevonden, zo verwacht men.

Internationale School voor Wijsbegeerte

Dodeweg 8, Leusden, Tel. 033 - 1 50 20

Van maandag 27 juni tot zaterdag 2 juli 1977 wordt in de Internationale School voor Wijsbegeerte een vacantiecursus gehouden onder de titel:

SAMEN SPINOZA STUDEREN

Deze cursus is bestemd voor diegenen, die zich als beginner willen verdiepen in de wijsbegeerte van Spinoza. De leiding berust bij dr. J. G. van der Bend.

Programma: Maandag
16.00 uur: aankomst en kennismaking
20.00 uur: Deus sive Natura; het Godsbegrip van Spinoza
(algemene inleiding)
dinsdag t/m vrijdag:
elke dag tekst lezen en bespreken van 10.00 tot 12.00 uur en van 15.30 tot 17.30 uur.
's Avonds blijft beschikbaar voor vrije programma's, door de deelnemers zelf te verzorgen.
zaterdag 10.00 uur: Spinoza's mensbeschouwing (samenvatting)
13.30 uur: Vertrek na de lunch.

Cursusgeld voor de gehele cursus *f* 60,—, studenten tot 30 jr. *f* 30,—. Pensionprijs voor volledig pension *f* 212,50, studenten tot 30 jr. *f* 110,—. Nadere inlichtingen zijn op te vragen aan het bovenstaande adres.

Wie kent het gedicht „Gebed voor de ouderdom"? Graag bericht aan de redactie waar de tekst daarvan te vinden is.

Complete verklaringen

U bent aan uw eigen ontwikkeling begonnen als kind van gereformeerde ouders, op Christelijke scholen. Waar staat u nu, wat levensovertuiging betreft?
„Ik ben een tolerante agnosticus. Geen partijganger, hoogstens een politicus zonder partij. De complete verklaringen van alles in de wereld, zoals die in religies of quasi-religies worden geboden, spreken mij niet aan. Maar de meeste mensen hebben behoefte aan zo'n complete verklaring. Daarom zeg ik niet, zoals Freud bij voorbeeld, dat religie alleen maar een illussie is. Ik ben meer onder de indruk van wat wij **niet** dan van wat wij **wel** weten. Naarmate ik langer in de psychologie meeloop, ben ik meer onder de indruk geraakt van de menselijke beperktheid."

Aldus prof. H. C. J. Duijker, hoogleraar in de psychologie aan de gemeentelijke universiteit van Amsterdam in een interview in NRC Handelsblad van 2-4-1977.

Koppie knoppie

Volgens de Volkskrant van 5-2-77 hebben studenten aan de landbouwhogeschool te Wageningen een speciale knop ontwikkeld, waardoor er geen plastic bekertje meer uit de koffieautomaat valt. Zij hopen met het plaatsen van een eigen mok onder de straal de milieuverontreiniging tegen te gaan. Van mening, dat alle beetjes helpen, hadden de medewerkers van het HV te Utrecht deze mogelijkheid al eerder geboden. In het gebouw Oude Gracht 152 kan men naar keuze een plastic bekertje óf zijn eigen koppie gebruiken. Dat doen ze daar trouwens al heel lang . . .

In herinnering aan de hond Ramses

Het is in huis zo stil geworden
sinds Ramses weg is, en voorgoed.
Waar bleven zijn warme wanorde,
zijn blaf, zijn vrolijke overmoed,
zijn sprongen, puur alleen uit grote
blijdschap als hij mij komen zag,
over mijn romp zijn sterke poten,
zijn warme tong over mijn lach?

Steeds moest ik mij weer stoer
schrap zetten
om niet door zijn wild blij welkom
omver te vallen, en opletten
want anders viel ik toch nog om.

Buiten begon het; in de kamer
ging het net zo nog even door
tot ik hem suste, en hij, voornamer
dan menig mens, ging zitten voor
het raam en kijken naar het leven
dat langs ging over de Nesdijk . . .

Ramses is weg, en waar gebleven?
Een vreugde nam voorgoed de wijk.

Adriaan Roland Holst